Vol 5 Issue 10 April 2016 ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Manichander Thammishetty
Ph.d Research Scholar, Faculty of Education IASE, Osmania University, Hyderabad

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.oldgrt.lbp.world

ISSN: 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF) Volume - 5 | Issue - 10 | April - 2016

Golden Research Thoughts

''प्रकाशवाटा : अंधारातून प्रकाशाकडे झेपावणारा एक संघर्ष''

रूपाली भोसले
M.A. – II मराठी ,
मु. सा. काकडे महाविद्यालय, सोमेश्वरनगर, ता. बारामती, जि. पुणे.

प्रस्तावना : –

आयुष्यात ज्याचा प्रबळ असतो आत्मविश्वास त्याचाच जीवनाचा काहीतरी असतो ध्यास पण सतत रहावे लागते. संघर्षात तर तिथे वडिलधाऱ्यांना मिळतो विश्वास. ध्येयपूर्तीसाठी आपले लक्ष आपल्या ध्येयावर असावे प्रचंड आत्मविश्वास व कठोर मेहनतीच्या जोरावर या विश्वात अशक्य काहीच नाही. याचे मूर्तीमंत उदाहरण म्हणजे ''प्रकाश बाबा आमटे'' होय.

"Nothing is impossible to a willing mind." म्हणजे इच्छा शक्तीतल्या मनाला अशक्य असे प्रयत्नशील राहीले पाहिजे. एक ना एक दिवस यश पायांशी लोळण घेईल. यांची खरी प्रचिती डॉ. प्रकाश बाबा आमटे यांच्या ''प्रकाशवाटा'' या पुस्तकातून अनुभवयाला मिळाली.

अंधार हा दाटला जरी,
हा दिप त्यावरी मात करी.

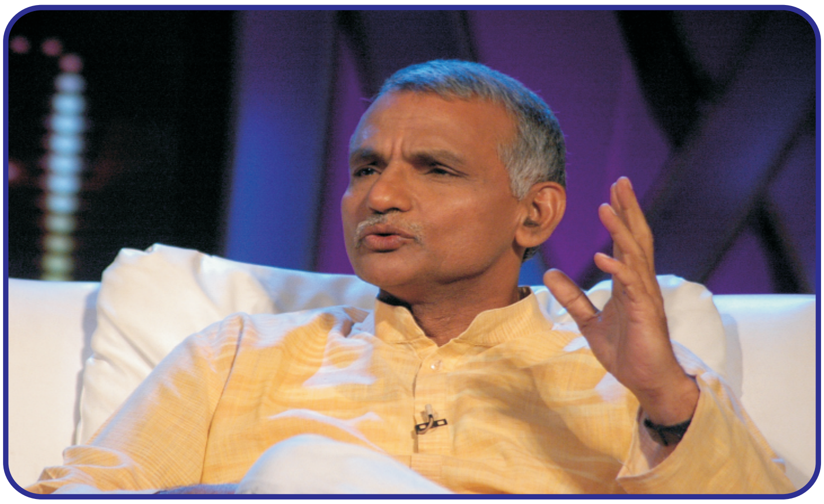

या विचाराप्रमाणे प्रकाश आमटे यांनी कुष्ठरोग्यासाठी स्वतःला वेचून घेतले. आदिवासींना मुख्य प्रवाहात आणावं, त्यांची पिळवणूक थांबावी त्यांना माणूस म्हणून जगण्याची संधी मिळवून दयावी यासाठी त्यांनी प्रयत्न केले.

''मॅगसेसे'' चा आनंद : –

31 जुलै 2008 हेमल कशाच्या ''लोकबिरादरी प्रकल्प'' वरचा फोन खणखणला. फोन करणारा मला आणि मंदाल '' कम्युनिटी लिडरशिप'' साठीचं त्या वर्षीचं ''रॅमन मॅगसेसे'' पारितोषिक मिळाल्याचं सांगत होता. मॅगसेसे पारितोषिक हे ''आशियाचं नोबेल म्हणून ओळखलं जातं. आपल्या इतक्या वर्षाच्या कामाची दखल तीही आंतरराष्ट्रीय पातळीवर घेतली जातेय याचा आनंद मोठा होतोच.

1985 साली बाबांना बाबा आमटे यांना हा पुरस्कार मिळाला होता. त्याच्यानंतर परत एकाच कुटुंबात हा पुरस्कार येणं ही भरतातील पहिलाच घटना त्याचं नाव डॉ. एम.एस. स्वामिनाथन यांनी हा एक छान योग होता. 1973 साली जेव्हा ''लोकबिहारी प्रकल्प'' सुरू झाला. तेव्हा इथले मााडिया गोंड आदिवासी भूक रोगराई अंधश्रद्धा यांच्या विळख्यात सापडले होते. भामराडच्या जंगलापलिकडचं दुसरं जग त्यांना माहित नव्हतं या जगाच्या चालीरिती, कायदेकानुन त्याच्या ओळखीचे नव्हते.

वाहणाऱ्या नदया व जंगली जनावरं यांच्या आवजापलिकडे तिसरा आवाज या भागात ऐकू येत नव्हता. तिथला परिसर सुंदर होता. पण ते सौंदर्य रौद्र होत. जगापासून पूर्ण तुटलेल्या या समाजाला मुख्य प्रवाहाची ओळख करून द्यायचं हे आव्हानं स्वीकारलं आणि पुरस्कार रूपाने ते काही प्रमाणात यशस्वी करून दाखवलं.

आनंदवनातले दिवस : —

माझा मोठा भाऊ विकास आणि मी आम्ही दोघंही पाठोपाठचे मी 26 डिसेंबर 1948 चा जन्म वरोडयाचा. माझ्या जन्मानंतर काही दिवसांनी त्यांनी रस्त्याच्या कडेला पडलेला कुष्ठरोगी पहिला. त्या क्षणी त्यांची भीती किळस वाटून ते घरी निघून आले. पण मग त्यांना वाटलं असा आजार आपल्या बायकोला, मुलाला झाला तर आपणं असचं वागु का ? ते परत गेले त्या कुष्ठरोग्याला घरी घेऊन आले. त्यांच्या जखमा त्यांनी धुतल्या. त्याच्यावरच उपचार केला हा आजार झालेल्याचं आयुष्य तेव्हा भयानक असायचं त्यावेळी आपण कुष्ठरोग्यासाठी काम करायचं त्यांना स्वावलंबी बनवायचं हा निर्णय घेतला.

लहानपण म्हटलं की लाडकोडं व आवडीनिवडी आल्याच पण ज्या वातावरणात मी व विकास वाढलो तिथे आईवडिलांच्या प्रेमानेच सारी भूक भागायची, भोवतीची परिस्थितीचं अशी होती की, खाण्यापिण्याच्या खोडी वगैरे आम्हाला लागल्या नाहीत. ताईला या गोष्टींच फार वाईट वाटायचं आनंदवन सोडुन इतर घरांतल्या मुलांना जे मिळतं ते आपल्या मुलांना मिळत नाही. साधा सहा आण्यांच्या बिस्कीटाचा पुडा आपण त्यांना आणून देऊ शकत नाही. याची त्याला खंत वाटायची.

एकाच वर्गात दाखल झाल्याने मी आणि विकास अशी जोडीच तयार झाली. शाळेत व शाळेबाहेर ही आम्ही दोघचं बरोबर असायचो. विकास व माझ्या स्वभावात मात्र सुरूवातीपासूनच खूप फरक होता.

आनंदवनाबाहेरच्या जगात : —

आमचं शिक्षण आनंदवनात शाळा नसल्याने बाहेरच्या शाळांमध्ये झालं पण ज्या वर्षी आम्ही अकरावी पास झाली त्याच वर्षी आनंदवनात कॉलेज काढायला परवानगी मिळाली. इथुनच आम्ही इंटर सायन्स पास झालो. दोघानाही 70 % आसपास मार्क पडले. त्यावेळी फर्स्टक्लास खूप कमी जणांना मिळायचा आणि तो घरच्या डॉक्टरांची आनंदवनाला जास्त गरज होती.

तेव्हा मेडिकलची फी 175 रूपये होती. बाबांच्या दृष्टिने तीही जास्त असली तरी अगदीच आवाक्याबाहेरची नव्हती. विकास आणि मी अभ्यासात बरे होतो. पण प्रचंड हुशार वगैरे नव्हतो. आम्ही दोघ एकाच वर्गात असल्याने आम्ही पुस्तकांचा एकच सेट वापरायचो. सुरुवातील आम्ही रामकृष्ण आश्रमात राहिलो. कारण ते स्वस्त पडायचं नागपूर आम्ही चार—साडे चार वर्ष होतो. परंतु आम्ही खऱ्या अर्थाने तिथे रूळलोच नाही. तिथलं वातावरण इतकं वेगळ होत की, ते आम्हाला अजिबात परिचयाचं नव्हतं.

नागपुरमधलं आमचं वास्तव्य हे खऱ्या अर्थाने बऱ्यापैकी एकाकीच होतं, कॉलेजच्या काळात आम्हाला फारसे मित्रही मिळाले नाहीत. मेडिकलला शिकत असताना व शेवटचही परिक्षा देताना "बाबांना मदत करायची एवढाच विचार आमच्या मनात होता.

मुक्काम हेमलकसा : —

लग्न झाल्याच्या दुसऱ्या दिवशी आम्ही ताडोबाला गेलो. नंतर तिथुन आलापल्ली — भामरागडकडे. नागपुरच्याजवळ "अशोकवन" नावाचा आणखी एक कुष्ठरोगी पुनवर्सन प्रकल्प होता. अनेकजणांना हेमलकसा होतं अडीचशे किलोमीटर रस्तेही अगदीचं खराब होते. काही ठिकाणी तर रस्तेच नव्हते. तिथे जायला तब्बल एक दिवस लागायचा.

जागा मंजूर झाल्याचं पत्र शासनाकडून मिळताच बाबा आपल्या काही कार्यकर्त्यासह हेमलकशाला जाऊन धडकले. 23 डिसेंबर 1973 या दिवशी त्यांनी तिथे मुक्काम ठोकला. याच दिवशी "लोकबिरादरी प्रकल्पाच्या" कामाचा खऱ्या अर्थाने प्रारंभ झाला. हेमलकशाची जागा मुळची वनखात्याची होती. ही जागा मिळाल्यामुळे नवा प्रकल्प उभारता येणार या भावनेने बाबांना अगदी स्फुरण चढलं होतं. हेमलकशाच्या तेव्हाच्या परिस्थितीची कल्पना आज तो भाग बहाणाऱ्यांना नाही.

तेला नुसट दाट जंगल होतं. झाड एवढी मोठमोठी वाढलेली की सुर्यप्रकाशही आत यायचा नाही सगळीकडे नीरव शांतता, आवाज फक्त वन्य प्राण्यांचं व दुरवरून वाहत आलेल्या नदीच्या पाण्याचे साप व विंचू यांच अस्तित्व पावलापावलांवर होतं. गाव शहरापासून संपूर्णपणे तुटलेला होता.

अखेर हेमल कशानं स्वीकारलं !

हेमलकशालला सुरवातीचा काळ आमच्यासाठी कमालीचा प्रतिकूल होता. कोणतीही गोष्ट साधायची तर त्यासाठी संहारी करणं अटळ असे. उर्वरित जगाशी कोणतीही संपर्क नसलेल्या भागात येऊन राहण्याचा निर्णय आमचा आम्हीच घेतलेला असल्याने त्याचं दुःख कुणाला नव्हतं. मात्र परिस्थितीशी करावा लागणारा झगडा परिक्षा घेणाराच होता. खेड्यात किंवा शहरात राहणाऱ्या कोणत्याही सामान्य माणसांसारख ते जीवन नव्हतं.

हेमलकशातल्या अडचणीवर मात करत जगायला आम्ही शिकत होतो. पण जगापासून तुटुनच. एका बाजूला असं खडतर आयुष्य चालु होतं. पण आम्ही त्याच्याशी जुळवून घेतलं होतं. माडिया गोंड आदिवासी फारसे कपडे वापरत नसतं. कमरेला बांधलेलं एका फडकं एवढाच त्यांचा पोशाख लहान मुले तर तेवढेही कपडे घालायचे नाहीत. कितीही थंडी असो माडिया गोंड लोकांचा वेश ठरलेलाचं.

एकदा एका बेशुद्धावस्थेला माणसाला लांबच्या गावाहून चार—पाच जणांनी उचलून आणला. बेशुद्धीमुळे त्याला काय होतयं हे कळायला मार्गच नव्हता. सेरिब्रल, मलेरिया मॅनेज्यायटिस असं काहीही असु शकणार होत. पण खांद्यावर आलेला पेशंट आपल्या पायांनी चालत जाताना पाहून आनंद वाटला.

कसोटीचे प्रसंग : — आम्ही सारेजण ज्या गोष्टीची सर्वांचा उत्साह हुणावला होता. दुरदुरवरून आदिवासी पेशंटस् येऊ लागले होते आणि आम्हाला त्यांच्या सेवेची संधी मिळत होती. आमच्या डॉक्टर असण्याचा दूर जंगलात राहणाऱ्या गरीब व मागासलेल्या आदिवासींना उपयोग होऊ लागला. मात्र जसजसे पेशंटस् येऊ लागले तसतसे आमची परिक्षा घेतली जात आहे. यांची जाणीव होऊ लागली, कारण त्यामुळे आमच्यातलं कौशल्य पणाला लागलं होतं

हेमलकशाच्या जंगलात विशेषतः अखलांनी माणसांवर हल्ला करणं ही अगदी वारंवार घडणारी गोष्ट माझ्याकडे अशीच एक केस आली. रात्रीची वेळ होती. अखलाच्या हल्ल्यात त्या माणसांची हल्ला त्या माणसाची कवटी फुटली होती. डोळेही गेले होते. तो रक्तबंबाळ झाला होता. चेहऱ्याचा सगळा आकारच बदलून गेला होता. माझ्याबरोबर एक शिकाऊ डॉक्टर होता. तो तर हे सगळ बघुन चक्कर येऊन पडला. पण चेहरा फाडणारा असलेला तरी तो माणूस पूर्ण शुद्धीत होता. सर्वत्र अंधार होता. शरीरावर भरपूर जखमा झाल्या होत्या.

प्रकल्पापासुन 15 किलोमीटर गावात शेकोटी जवळ एक कुटुंब झोपलं होतं. मण्यार विषारी साप एका मुलीजवळ आला. त्याचा थंड स्पर्श झाल्यावर ती हलली. त्यामुळे ती तिला चावला. तिने हात झटकला तो दुसऱ्या मुलीच्या अंगावर पडला. तिलाही तो चावला. तिने ही हात झटकला तो शेजारी झोपलेल्या वडिलांच्या अंगावर पडला न् त्यांनाही चावला यामध्ये एक मुलगी जागीच मेली. दोघांना दावखान्यात आणले औषधे दिली. मात्र दुसरी मुलगीही मेली.

जीवावरचे प्रसंग : — हेमलकशाला आल्यावर काही खूप कठीण जिवावरचे प्रसंग आले. त्यातला मधमाश्यांचा हल्ला तर न विसरण्यासारखा होता. प्रकल्पापासून 7 किमी वर टेकडीसारखा उंच भाग आहे. तिथून प्रकल्प व आजुबाजूचं दृश्य खूप छान दिसतं. आम्ही निघालो वाटेत लोकांनी सांगितले की तिकडे खूप अस्वले आहेत. पावसाळ्याचे दिवस आहेत. पण आम्ही बरेचजण होतो. त्यामुळे जायचं ठरलं. गेल्यानंतर काही अंतरावर मधमाश्याची पोळी होती आणि मधमाशांनी हल्ला चढवला. आमच्यासोबत 10–11 महिन्यांचा पिल्लू होता. त्याला पहिली माशी चावली. प्रचंड आग झाल्याने तो किंचाळला आणि माशांनी आमच्यावर हल्ला केला.

कुठलाही प्राणी तुम्ही त्रास दिल्याशिवाय तुमच्यावर हल्ला करत नाही. हा माझा नेहमीचा अनुभव आहे. त्यालाही माणसांची भिती असते. त्यामुळे बऱ्याचदा त्यात केलेला हल्ला स्वसंरक्षणार्थ असतो. अस्वल ही काही मला नवी नव्हती. पण एकदा अस्वलाला तोंड दयायचा प्रसंग आला. ही 1976 ची गोष्ट आहे. दिनेश प्रभू नावाचा मित्र आणि मी दोघे फिरत होतो आणि दुदैवाने अस्वलाची गाठ पडली अस्वलाच्या हल्लाबद्दल ऐकल होतं. तोंड फाडलेले पेशंट डोळयासमोर चमकून गेले काय करावे सूचेन. जणू मती गुंग व्हावी तसे आम्ही नुसते खिळल्यासारखे त्या अस्वलाकडे बघत राहिलो. तेही आमच्याकडे बघत राहिलं. मग काहीही न करता ते शांतपणे निघून गेलं. आम्ही त्याला त्रास देणार नाही हे बहुधा त्याच्या लक्षात आलं असावं व त्याने आम्हाला माफ केल असावं.

शाळेची सुरूवात : — चंद्रपूर जिल्हा मूळचा अगदी मागासलला. त्यातला भामरागड परिसर तर सगळयात मागे आदिवासीमध्ये भिल्लं वाारली कातकर, ठाकर, महादेव कोळी, अशा 22, 23 जाती आहेत. त्यांतही हेमलकशातलं माडिया गोंड हे सगळयात मागासलेले ठाणे जिल्हयात गोदावरी परूळेकरांनी आदिवासींना मुख्य प्रवाहात आणले. तसे प्रयोग इतरही काही ठिकाणी झाले. त्यामुळे त्यांचा बाहेरच्या जणाशी कोणताच संपर्क नव्हता. त्यामुळे शिक्षण म्हणजे काय ते कशा करता घ्यायचं यांची कल्पना त्यांना असणं अशक्यच होतं लवकर लग्न आलं की लवकर मुलं त्याचीही लवकर लग्न त्यामूळे इथले तिशीतेले तरूण आजी–आजोबा झालेले असायचे. कुपोषण व मोहाची दारू यामुळे त्यांचा चेहरा नि एकूणच आयुष्य सुरकुतलेलं.

आपल आयुष्य चांगल बनवता येईल याची जाणीव त्यांना नव्हती. पिढीमागून पिढी हीच परिस्थिती शाळा सुरू करायची ठरवल्यावर आमचे कार्यकर्ते गावागावांत गेले तुमची मुलं शिकायला पाठवा. अशी विनंती करायला सुरूवात केली. पण नेहमीच्या आयुष्यांशी या शिक्षणाचा काही संबंध नव्हता इथे जगण्यासाठीचं संघर्ष एवढा मोठा आहे. तिथे शाळेत काय पाठवणार. पण आम्हीही आमचा हट्ट सोडला नाही. त्यांना खूप आग्रह केला. त्यांना लिहता, वाचता यायला हवं जेणेकरून त्यानां कुणी फसवणार नाही. हा आमचा मुख्य हेतू असला तरी ते माडियांना तसं सांगून उपयोगी नव्हतं.

अनोखे प्रयोग : — हेमलकशाला एक प्रकल्प उभा करावा यामागे बाबांची एक भूमिका होती. सर्वार्थाने मागासलेल्या आदिवासींच्या जीवनात प्रकाश आणावा. असा त्यांचा विचार होता. मी आणि मंदा डॉक्टर असल्याने आम्ही वैदयकीय सेवा देऊन आमचं काम सुरू केलं. परंतु एखाद्या समाजासाठी काम करायचं तर एका रेषेत विचार करून चालत नाही. त्या समाजाच्या ज्या ज्या गरजा असतात. त्यांचा विचाार करावाच लागतो. आमच्याबाबतीतही तसाचं झालं. आम्ही सुरूवात वैद्यकीय सेवेपासून केली. पण शाळा सुरू करण्याचंही पाऊल टाकावं लागलं. प्रश्न बघून त्यावर उपाय शोधण्याचा मार्ग आम्ही स्वीकारला होता.

एके काळी आमच्या भागात प्रचंड घनदाट जंगल होतं. जंगल आजही आहे. मात्र प्राण्याचं न् पक्षांचं प्रमाण मात्र प्रचंड घटलं आहे. पूर्वीच्या सगळ्यावर वन्य प्राणी व पक्ष्याचं राज्य होतं. चाळीस पन्नास वर्षात छोटयाशा काळात इथले बरेचसे प्राणी माडियांनी खाऊन संपवले होते. भुकेपोटी हे लोक माकडं, पाळलेली कुत्री, साप, उंदीर, काय वाटेल ते खायचे दवाखाना चालवत असताना आमच्या असं लक्षात येत गेलं की मिडीयाची मुख्य समस्या ही कुपोषण आहे. त्यांच्या बऱ्याचशा आजाराची मुळे त्यातच आहे. आजार मुळात होऊच नये म्हणून त्यांना पोषक आहार मिळणे गरजेचे होतं.

पुढची पिढी : — 1973 मध्ये आम्ही हेमलकशात आलो त्यांनतर एकेक करत इथली टीम वाढत गेली. आम्ही सारे एकमेकांना धरून होतो. म्हणून आम्ही इथे टिकलो. अन्यथा इथलं रोजचं जीवन खुपच खडतर आहे. आम्ही सर्वजण तरूण होतो. त्यामुळे अशा जगण्यातलं थ्रिलही आम्ही एन्जॉय कतर होतो. सुरूवातीला आमच्यापैकी फक्त माझं न् मंदाचंच लग्न झालेलं पण नंतर इतरांचीही लग्न होत गेली, मुलं होत गेली. या मुलांची लहानपणं ही शहरातल्या इतर मुलांसारखी नव्हती. माझं स्वतःचं लहानपण आनंदवनात एकाकी गेलं होतं सोबतीला फक्त भाऊ विकासचं. त्यामुळे एकाकीपण व जगाशी तोडून राहणं हे काय असतं. हे मला माहित होतं.

प्रकल्पावर आम्ही आमच्या कामात असू मुलं आमच्या आसपास असतं. त्यामुळे त्यांच बालपण आमच्यासोबत गेलं. त्यामुळे त्यांना बाहेरच जग माहितच नव्हतं. आमची 3 ही मुले प्रकल्पावरच्या आश्रमशाळेतच शिकली दिगंत शिकत होता. तेव्हा शाळा चौथीपर्यंतच होती. त्यामुळे पुढच्या पिढीसाठी आम्ही त्याला आनंदवनात पाठवलं अनिकेतच्या वेळेस सातवीपर्यंत वर्ग झाले. आरती मात्र मॅट्रिकपर्यंत इथेच शिकली कारण त्यावेळेस शाळेचे सगळे वर्ग सुरू झाले होते. सेवाग्रामला आलेल्या अनुभवामुळे आपल्या मुलासाठी आपण काही करू शकत नाही. असं

वाटून मी खूपच निराश झालो होतो. आम्ही आणि आमच्या कार्यकर्त्यांनी 25 वर्ष हा प्रकल्प चालवला होता. दिगंत व अनिकेत या कामात स्वयंस्फूर्तीने सहभागी झाले.

समारोप : –

कशाला भाषा व्यर्थ बोलता
21 व्या शतकाची
एक विसावा ही न दिसावा
व्यथा आमुच्या आयुष्याची.

''प्रकाशवाटा'' हे डॉ. प्रकाश आमटे याचे पुस्तक वाचताना यातून प्रकाश आमटे यांनी आपले जीवन कितीही खडतर असले तरी आपले कर्म करण्याची अथांग इच्छा शक्ती आणि प्रयत्नांची जोड त्याला असली की हाती घेतलेले काम सहजतेने होते याची पूर्णतः प्रचिती हे पुस्तक वाचताना आली. माणूस दिसण्यावरून नाही तर कर्माने श्रेष्ठ बनतो. यांचा पुरेपूर प्रत्यय या पुस्तक वाचताना आला. एखाद्या व्यक्तीचा जगण्याचा संघर्ष, प्रयत्न अनेकांना प्रकाशाची वाट कशी दाखवू शकतो. याची प्रचिती 'प्रकाशवाटा' या पुस्तकातून होते.

संदर्भ साधन सूची : –

1.प्रकाशवाटा – डॉ. प्रकाश बाबा आमटे समकालीन प्रकाशन, आकृती – 25 वी 24 नोव्हेंबर 2013.

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- ✶ International Scientific Journal Consortium
- ✶ OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.www.oldgrt.lbp.world